

Ђорђе Вуковић*

КОЛИКО БУДУЋНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ЗАВИСИ ОД „ПАТРИОТСКОГ ЧУЛА“ СРБИЈЕ?

Сажетак

У овом тексту аутор разматра тезу да Република Српска, изложена непрестаним притисцима извана и оптерећена бројним слабостима изнутра, још не може да се прогласи једином и коначном побједом српског народа у низу националних пораза током процеса распада југословенске државе. Иако западне силе годинама настоје да унитаризацију БиХ остваре дипломатским уцјењивањем Србије, она и даље, као потписница и гарант Дејтонског споразума, држи кључеве политичког опстанка Републике Српске. Споразумом о специјалним и паралелним везама обавезана је на бригу о њеној економској и културној виталности, али изнад свега – национални опстанак овог дијела српског становништва зависи од свакодневних и стратешких ослонаца на Србију. Одговорност Београда према сународницима са друге стране Дрине почива прије свега на сензибилитету „патриотског чула“ (Цвијић) и чврстини „српског становништва“ (Црњански), али и довољно јасном увјерењу како сваки изостанак међусобног разумијевања, сарадње, јединственог дјеловања, који може да буде погубан за Републику Српску, радикално погоршава државне интересе Србије и доводи у питање националну будућност. Без обзира коли-

* Доцент, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци.

ко бременита била политичка и социјална питања с обје стране Дрине, упркос државним границама, супротним интересима Брисела, Берлина или Вашингтона, српска политика и интелигенција имају националну одговорност, али и довољно повољне услове да остварују задатак уједињавања српског културног простора, подизања националне свијести и афирмације политичких слобода.

Кључне ријечи: Србија, Република Српска, национални циљеви, јединство, српско становиште, културни задаци, стратешки темељи.

1. Увод

Послије низа националних трагедија и пораза у другој половини 20. вијека, а нарочито током његове последње деценије, стварање Републике Српске у патриотским круговима доживљава се као једина и велика пobjеда српског народа у савременој историји. Милорад Екмечић назвао ју је „остатком остатка српске етничке територије западно од Дрине“¹, а Добрица Ћосић „првом српском државом преко Дрине“². Но, ни 20 година након међународног признања Републике Српске као државотворног ентитета у Босни и Херцеговини, одбрањеног током четворогодишњег грађанског рата, српски народ своју утјешну пobjеду не може да сматра коначном и непорецивом.

Сједне стране, већ двије деценије не јењава политичка, дипломатска и медијска офанзива бошњачких политичких и интелектуалних елита да оспоре и обесмисле Дејтонски мировни споразум као темељ уставног уређења и формулу унутрашње структуре државне заједнице БиХ, при чему константно наилазе на подршку дијела међународне заједнице и западних званичника, док се, с друге стране, у српској јавности множе силнице које покушавају да формирају и усидре увјерење како је Република Српска неодржив и кратковјечан плод геополитичких престројавања након

1 Милорад Екмечић, „Историјске и стратешке основе Републике Српске“, *Анализе, Нова српска политичка мисао*, Београд, година III, бр. 5-6/2005, стр. 19-38.

2 Добрица Ћосић, *Босански рат*, Службени гласник, Београд, 2012.

распада бивше Југославије и грађанског рата који никада није у потпуности завршен³. Према том стајалишту, судбина српског народа западно од Дрине зависи превасходно од политичке воље великих сила, а потом и њиховеочевидне моћи да дипломатским притисцима на Србију одлучује о расплету босанске драме. Другим ријечима, како је јасно да у БиХ не постоји унутрашњи консензус о облику државног уређења и њеног опстанка, а трајно супростављени интереси конститутивних народа одржавају стање замрзнутог конфликта и дестабилизују читав регион, при чему се као рјешење одбацује свака могућност мирне дисолуције БиХ, а нарочито присаједињења Републике Српске Србији, тако се изнова афирмише стајалиште да су кључеви будућности 1,3 милиона западнодринских Срба – у Београду. И у томе има много истине.

Извјесно је да српски ентитет у БиХ нема ни политички, ни економски, ни културни потенцијал за самосталан развој, нарочито не изолован и суочен са непрестаним притисцима извана и оптерећен бројним слабостима изнутра. У том смислу, као потписница и гарант Дејтонског споразума, Србија заиста формално држи у рукама политичку егзистенцију Републике Српске. Споразумом о специјалним и паралелним везама обавезана је на бригу и о њеној економској и културној виталности, али изнад свега – национални опстанак овог дијела српског становништва зависи од свакодневних и стратешких ослонаца на Србију. Одговорност Србије према сународницима са друге стране Дрине почива прије свега на сензибилитету „патриотског чула“ (Цвијић) и чврстине „српског становишта“ (Црњански), али и довољно јасном увјерењу како сваки изостанак међусобног разумијевања, сарадње и јединственог дјеловања, који може да буде погубан за Републику Српску, радикално погоршава државне интересе Србије и доводи у питање националну судбину. Момчило Суботић тврди да је одбрана Републике Српске

3 У интервјуу за магазин *Недељник* (бр. 24, стр 29; 15. 10. 2015.) Драгољуб Мићуновић тврди да је Република Српска творевина која је створена да би се завршио рат и истиче да је стратешка концепција била да се она одвоји од БиХ и сједини са Србијом, али како се то није десило – остала је „неуспешан пројекат“!

свесрпско питање и да српски народ мора и данас, као у Калајево⁴ вријеме, да одржава „националну енергију“. „Са становишта српских интереса Република Српска је највећа вриједност и најдрагоцјенија тековина у борби српског народа за очување свог етничког простора, па је и задатак Срба у цјелини да будно мотре и супростављају се претензијама које иду у правцу њеног укидања“⁵.

Истовремено, водећи бригу о будућности Републике Српске, званичници Србије морају да пазе на посљедице њених политичких потеза по међународни положај саме Србије јер једнострани и непромишљени поступци политичког вођства из Бање Луке могли би да ометају и угрожавају њен државни дискурс, излажући је новим притисцима и уцјенама међународне дипломатије, али и потхрањујући оне дезинтегративне идеје које стасавају на тобожњој разлици између Срба ван Србије и Србијанаца⁶. Дакле, без обзира колико бременити и тешки били политички и социјални изазови пред Србијом и Републиком Српском, много важније је питањевиталности и стабилности националне идеје са којом српски народ наступа пред будућим испитима. То питање осликава не само димензије националне самосвијести, државничке одговорности и визија данашњих политичких и културних елита, већ снагу српског народа и његове стварне домете за очување и оплемењивање националне мисли, при чему се увијек треба подсјећати тестаментарне поруке великог српског политичара Светозара Милетића да спас Српства није у Србији, већ да је спас Србије у Српству.

4 Бењамин Калај (1839-1903), аустроугарски управник окупиране Босне и Херцеговине који је заговарао „босанску нацију“ и различитим методама покушавао да раскида везе између Срба са лијево и десне стране Дрине.

5 Момчило Суботић, „Геополитичка актуелност Цвијићевог списа *Анексија Босне и Херцеговине и српски проблем*“, *Зборник радова о Јовану Цвијићу*, НИЦ „Војска“, Београд, 2005, стр. 154.

6 Комунистичке власти у Југославији подстицале су стављање под наводнике помињање српског народа изван Србије („ругање Српству ван Србије“), на шта је, између осталих, упозоравао велики српски научник, универзитетски професор и политички емигрант Лазо Костић у бесједи „Српство је у опасности“, уприличеној 1958. године у Канади.

2. Национално питање, оглашени циљеви и политичка пракса

Национално питање представља свеукупност политичких, идеолошких, социјалних и културних стремљења, народних надахнућа и самоодређења, државотворних планова и визија, проистеклих из историјског искуства, разноврсних спољашњих утицаја и унутрашњих представа. Национална мисао није окамењена, дефинисана једном заувјек, већ живи организам, синтеза националних идеја и искустава, јединство различитих гледишта властите политичке, културне и духовне традиције. Она свједочи о идејама и нивоу свијести политичких и културних елита, бивших и садашњих, али и пружа перспективу у оквиру које се одређују циљеви који инспиришу политичку, економску, просвјетну активност.

За савремени контекст српске идеје далеко најзначајније је да се уочионо што је у њој „вјечно живо“ – идеја самобитности, коју Милан Матић потцртава као тако ријетку и изузетну у једном малом народу, а која је за Србе увијек значила преузимање тешког бремена и историјског налога, оријентацију ка провјереним вриједностима које конституишу истинску националну идеју. „Због тога се и ‘српска идеја’ (као и ‘руска’, или ‘америчка’, или ‘француска’) може замислити, прије свега, као скуп највиших и најбољих постигнућа једног народа у читавом његовом досадашњем развоју, као избор његових најбољих тековина и вриједности, оно што будућим нараштајима може послужити као мјера, полазна основа и циљ будућих, још виших остварења, као идеал којем треба тежити“.⁷

Вијековима су сви Срби имали исте јуначке идеале кроз које су обнављали своја историјска знања, освјежавали свој понос и гајили исте наде. Српска мисао је била главни мотив и неуништиви дио српске душе. „Ми смо имали претке чије самопоуздање није никада надмашено“.⁸ Таквим прецима, који су беспримјерним, несаломивим снагама бранили

7 Милан Матић, *О српском политичком обрасцу*, ЈП Службени гласник СРЈ, Институт за политичке студије, Београд, 2000, стр. 23.

8 Драгиша Васић, *Карактер и менталитет једног покољења*, Просвета, Београд, 1990, стр. 16.

своју отаџбину, Срби су се одувијек поносили, идеализовали их и славили, осјећали дужност према њиховој успомени, ма на којем да су мјесту живјели. Зато је Црњански с правом тврдио да је наша народна традиција развијела свијест у све српске крајеве и допрла до свих слојева и да истински родољуби у данашњем добу имају обавезу да се окупе и без оклијевања, „у име наших мртвих, међу живима“ понављају исту мисао.

Као што су те успомене његоване, националне идеје расле и стасавале у Србији, паралелно су се исте мисли и тежње, снови о слободи и јединству српског народа, развијали у међу Србима изван Србије. Владимир Ђоровић забиљежио је да су сви народни ослободилачки покрети у БиХ током 19. вијека потицали од Срба који су тежили да своју судбину вежу за Србију. Турске власти су за вријеме Осман паше (1860-1869) прогониле „српску идеју“, а „по Бањој Луци кажњавале омладину што пјева ‘раздражљиве српске-националне пјесме’“.⁹ Са вјером у пијемонтску улогу Србије, устаници у Босанској Крајини крајем јуна 1876. године објавили су Проглас народа Босне у којем изражавају једнодушну жељу за уједињењем („присајужавањем“) са Србијом. Кристално јасна национална мисао српског народа у БиХ садржана је у ономе што је Петар Кочић назвао светињом: „Ослобођење моје домовине и уједињење раскомаданог српства“. Ни период аустроугарске окупације, брутални обрачуни са српском културом, тзв. велеиздајнички процеси и масовна убиства, нису могли да помуте националну идеју западнодринских Срба.

Колико је она чврста и колико значајна за Србију записао је Јован Цвијић у познатом спису „Анексија Босне и Херцеговине и српско питање“ (1908), у којем наглашава да је БиХ оно што је Москва за Русију, централна област и језгро читавог српског народа, његов „етнографски најсвјежији и најјачи дио“, крај у којем живе његови најбољи представници, одакле потичу најзаслужнији људи и најљепше народне умотворине, први књижевни споменик српском језику, али и значајан број учесника свих ослободилачких ратова које је

9 Владимир Ђоровић, *Босна и Херцеговина*, Глас српски, Бања Лука, Арс Либри, Београд, 1999, стр.207.

Србија водила у 19. вијеку. Примјетивши да је послје Берлинског конгреса (1878) почело да слаби национално самопоуздање и да се широм Србије почела ширити клонулост и депресија, Цвијић је запазио да иста осјећања нису опхрвала и Србе у сјеверозападном дијелу Босне, Херцеговини, Лици, Банији, Косову и Метохији, већ да они и даље имају јасну националну свијест и виталну националну снагу, самостално радећи на свом опстанку и препороду.

Након побједе у Првом свјетском рату, огромна већина српског становништва у БиХ није могла да прежали што умјесто државе Срба, Хрвата и Словенаца није створена онаква Србија којој су деценијама и вјековима сањали кроз епску традицију, просвјетно-културну дјелатност и самопрегорну борбу за остварење аутономије и слободе. Српска буржоазија Бање Луке и Крајине, супротно дјеловању Народног вијећа из Сарајева, инсистирала је на моменталном сједињавању БиХ са Србијом, али је државни акт о стварању Краљевине СХС омео њихова настојања. „Стога је један збор народних људи у Бањој Луци прогласио непосредно спајање са Србијом, а у Сарајеву је на Св. Саву 1919. године био изабран један одбор који се спремао да организује посебну српску националну странку“.¹⁰ Тешко пострадао и унесрећеном народу, којег су његови разборити представници уразумили да се не свети онима који су над њим починили толико зла и увјеравали га у исправност југословенске идеје, није била непозната слутња како би могао поново да се нађе на страништу, што ће се и десити 1941. и 1991. године. Југословенска идеја била је подношљива западнотинским Србима само у оној мјери колико је резултирала животом у заједничкој држави са Србијом. У Османском царству, Аустроугарској монархији, НДХ или унитарној БиХ нису видјели своје мјесто.

Иако ни почетак 21. вијека нису мимоишле иницијативе о новим облицима уједињавања народа са простора бивше Југославије, кроз регионалну сарадњу и европске интеграције, национализми Хрвата, Бошњака, Албанаца, па и Црногораца, кључног непријатеља и даље виде у

10 Исто, 243.

Српству, а против настојања да се његови раскомадани дијелови ревитализују, зближе и уједине спремни су да употребе сваку силу. Јавно мњење западног свијета дугогодишњом пропагандом одњеговано је тако да осуђује и сваку помисао о српском јединству, са окоштаним стереотипом о његовој кривици за минуле ратне сукобе и политичке нестабилности. Након распада СФРЈ, српски народ остао је поново раздвојен границама новонасталих држава, у Хрватској и федералном дијелу БиХ готово истријебљен, у Македонији минимизиран, у Црној Гори располућен. Према неким процјенама, изван Србије на Балкану живи нешто мање од два милиона Срба, од којих више од половине у Републици Српској. Само у њој он има одређени облик суверенитета, државотворног потенцијала, културне аутономије.

Колико је српски народ тога свјестан и зна ли начине како да се сачува пред искушењима која предстоје? Славни српски државник и научник Стојан Новаковић прије више од стољећа, тврдећи да онај народ који у будућност иде без програма и утврђених тачака свог властитог питања не може очекивати успјех, нагласио је како би у српској историји много тога било другачије да је српски народ био сложенији, уистину родољубивији, боље организован, просвијешћенији и посвећенији општем добру, оданији својој културној задаћи, превазилазећи слабости, ситничавости и свагдашње страсти и преокупације. „Које су наше просвјетне мисли, које ли њихови плодови? Које су наше високе политичке идеје за које ће нас славити потомци послије више стотина година?“¹¹ Питања која је 1906. године поставио Новаковић актуелна су и данас. Нема сумње да, упркос супротним интересима и утицајима западних сила, државним границама и законским прописима, српска политика и интелигенција имају довољно повољне услове да остварују задатак уједињавања српског културног простора, подизања националне свијести и политичких слобода.

Подсјећајући да у политици постоје оне ствари о којима се говори, али ништа не ради, и оне на чијем остваривању се

11 Стојан Новаковић, *Балканска питања*, Изабрана дела, књига III, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000, стр. 298.

ради, али се о њима не говори, Мило Ломпар српску културну политику, као оглашени циљ српске државне политике, означава оним о чему се прича, али не ради, политику која постоји на ријечима, али не и у срцу. Политичка и интелектуална свијест трага за својим лишеним српским становиштем, поново јој се намећу „граничници“ у име регионалне сарадње, добросусједских односа, обнове „југосфере“, европске перспективе, тобожњег суочавања са прошлошћу. У том трагању наставља се и процес самопорицања, занемаривања и одрицања властитог националног идентитета. Зоран Аврамовић наглашава да се национално дезинтегративна мисао о српској идеји појављује у више облика међу којима су супротност Европа–Србија, небрига за Србе изван Србије, подјеле на Србе и Србијанце итд. Као и толико пута до сада, српска интелигенција продубљује развалине унутар националне идеје, саплићући историјску судбину државе и нације о исте оне замке на којима смо већ посртали и страдали, а на шта су упозоравали толики српски државници, научни и културни прегаоци. „Српски интелектуалци и политичари генеришу темељне разлике у одређивању општих схватања о интересима и плановима српског народа. Али, разлике не остају само у њиховом кругу. Русвај српског консензуса спушта се и међу обичан свијет, на улици“.¹²

3. *Можемо ли се мијењати, а остати исти?*

Регионална сарадња је свакако неоподна и добродошла, али њу треба разликовати од попуштања и самопонижавања, а нарочито од негирања и одустајања од темељних националних интереса у име тобожњег новог братства међу народима. Уочавајући да је међу многим Србима анационалност поново у моди, Љубомир Тадић подсјећа колико нас је скупо коштала илузорна „идеологија братства и јединства“: „Док су једни гајили своје илузије у најбољој намјери да служе људском и међунационалном братству, други су без трунке илузије сабирали своје рачуне“.¹³ У државама

12 Зоран Аврамовић, *Родољупци и родољубци – савремени српски патриотизам и национално дезинтегративна мисао и пракса*, Службени гласник, Београд, 2013, стр. 167.

13 Љубомир Тадић, *Парергон*, Филип Вишњић, Београд, 2002, стр. 178.

насталим након распада Југославије, Србима се негирају индивидуална и колективна права, брише и вулгаризује њихова културна традиција, непрестано траје политичко сатанизовање. Српска лаковјерност поново постаје пријетња националној судбини. Истовремено, исто важи и када је у питању однос према европској перспективи. Уцјене, условљавања, дезоријентисање. „Затим се Срби, без обзира гдје живе, у Србији или ван ње, приморавају да због указане ‘европске перспективе’, забораве све што им је учињено или им се чини.“¹⁴ Бојан Јовановић тврди како су српски политичари, да би се додворили европским моћницима, спремни да понизе сопствени народ и државу, а такав однос се преноси и на грађане. „Удворништво као психолошка црта препознаје се у актуелном додворавању странцима кроз идолопоклоничко прихватање и слављење њихових производа и културе и пренаглашену критичност и омаловажавање сопствене културне традиције“.¹⁵ Наравно, отпор таквим тенденцијама не подразумијева окретање леђа модернизацији установа, демократизацији друштва и оплемењивању колективног духа, већ управо супротно –запуштању националних и културних корјена и срљању у оне политичке процесе који удаљавају Србе од њихове демократске традиције.

Милан Матић сматра да управо треба стријемити ренесанси демократског грађанства код Срба, а да су препреке на том путу недовољно изграђена правна држава, политичке партије и појединци који своје интересе стављају испред општих, изостанак стандарда личне одговорности вођа итд. На уласку у тзв. златно доба демократије у Србији, Јован Цвијић истицао је да се национални интереси стално морају стављати испред интереса пролазних група и појединаца, ма ко они били, а да политичке партије избјегавају међусобна трвења и поготово личне поводе, удешавајући међусобне односе тако да не ометају рад за народ у цјелину и не шкоде држави. Демократија треба толико да очврсне да

14 Слободан Вуковић, *Етика западних медија: антисрпска пропаганда деведесетих година XX века*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад, 2009, стр. 39.

15 Бојан Јовановић, *Пркос и инат*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2008, стр. 206.

се под њеном управом поштује и осигурасвака личност, а спријечи самовоља партија и вођа. Но, да ли слога зависи само од сагласности између „амбициозних и искључивих вођа“? „С друге стране, српске сеобе и расејања, уз изложеност различитим културним и политичким утицајима, на разуђеним, изолованим и удаљеним просторима, довели су и до формирања различитих културних варијетета, односно карактерних профила и менталних особина људи у разним српским крајевима, које није било увијек лако ускладити и које су се често претварале у велики ‘метеж и мјешавину’, чак и када су у питању биле сагласности око основних националних питања и задатака“.¹⁶

Поставља се питање колико су сагласне националне идеје које посљедњих година доминирају у Србији и Републици Српској ако су оне заиста оличене у политичким и културним становиштима њихових водећих политичара. Уочљиве су разлике по питањима односа са бошњачком политиком, са којом предсједник и премијер Србије Томислав Николић и Александар Вучић покушавају да граде чвршће односе и унапређују сарадњу Србије и БиХ, док предсједник и премијер Републике Српске Милорад Додик и Жељка Цвијановић указују на немогућност те сарадње и афирмишу тезу о издвајању Републике Српске из БиХ. Такође, док Србија озбиљно ради на приближавању Европској унији, отвара своје тржиште капиталу из западноевропских, али и арапских земаља и опрезно његује односе са Русијом, Република Српска европске интеграције сматра „нужним злом“ и прихвата их само у мјери у којој не угрожавају њен дејтонски капацитет и аутономију. Међутим, најизраженија је супротност у ставовима према стању колективног духа српског народа. Премијер Србије Александар Вучић све гласније и аргументованије говори и о неопходности „промјене свијести“, односно о судбоносном обрачуна Срба са сопственом нарави, навикама, уобразиљама, митским погледом на политику, дакле о оном тестаментарном националном задатку који су нам постављали многи претходници, од Доситеја, преко Стојана Новаковића и Слободана Јовановића,

16 Милан Матић, *О српском политичком обрасцу*, ЈП Службени гласник СРЈ, Институт за политичке науке, Београд, 2000, стр.94.

до Зорана Ђинђића који је, између осталог, прије више од деценију због таквих апела од стране већине савременика сматран издајником. С друге стране, председник Републике Српске Милорад Додик данас, пак, упорно тврди да Срби морају да бране и промовишу свој „начин живота“, дакле затечени културни образац, а да је теза о „промијени свијести“—недопустива и наметнута споља. Иако не треба сумњати у њихов национални и патриотски сентимент, најбоље намјере, сасвим је очигледно да су поменути државници потпуно редефинисали и напосто замијенили своје раније политичке ставове, када су Николић и Вучић припадали радикалима, а Додик важио за прозападног и либерално оријентисаног политичара. Како је и зашто до тога дошло? Гдје су се мимоишли, а гдје су се требали срести? Да ли су у питању толико различита искуства, да ли Дрина дијели само двије неусклађене политичке реторике или је ријеч о сасвим супростављеним визијама, концептима? Да ли се апел о „промјени свијести“ односи подједнако на Србе у Србији и Србе у Републици Српској (или „Босанце“, како их је „крстио“ српски председник Тома Николић¹⁷)?

Ипак, у посљедње вријеме, са новим усложњавањем политичких процеса на Балкану, наново је оживјела јавна свијест о неопходности изједначавања стајалишта са обје стране Дрине. Све су израженија и динамичнија политичка и културна стремљења да се усагласе активности и манифестује међусобна одговорност. Иако званични Београд понавља да недвоисмислено подржава територијалну цјеловитост Босне и Херцеговине, јасно је да унутар ње само непобитна Република Српска може осигурати српском становништву да национална равноправност није тек прокламована вриједност. Због тога је похвално што се из српског руководства, али и САНУ-а и Патријаршије СПЦ нижу позиви на политичко јединство, заштиту и афирмацију националних интереса и културног идентитета у Републици Српској, уз упозорења о рањивости њеног положаја, погубности партијских сукоба и растакања националне енергије на међусобна окривљивања.

17 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/379577/Tomislav-Nikolic-Srbi-iz-Republike-Srpske-su-za-mene-Bosanci> 25/04/2013.)

Политички живот у Републици Српској током цијелог послјератног периода оптерећен је унутрашњим подјелама, страначким сукобима и беспризорним личним обрачунималидера. Чести изборни циклуси условљавају поплаву популистичког и демагошког јавног наступања, доминирају обиљежја ауторитаризма и подаништва, расте неповјерење у институције. На видјелу је све озбиљнија унутрашња политичка криза, све су евидентије социјалне разлике, све израженије сиромаштво, незапосленост и бесперспективност младих. Током непуне двије и по деценије постојања Републике Српске партијашење није било у оволикој мјери изражено и погубно, страсти се радикализују међусобним оптужбама за криминал и национално издајство. Зоран Аврамовић пише да је Србе у БиХ одувјек красило херојство и самопрегалаштво у борби за српски национални интерес, док су примјери издајства током посљедњег рата 1992-95. године и у политичкој пракси послје потписивања Дејтонског споразума били само појединачни случајеви. Овој сасвим утемељеној оцјени, Аврамовић међутим додаје и једну сасвим проблематичну тврдњу: „Они Срби који сарађују са муслиманима и Хрватима у Федерацији, нису издајници, већ политички Срби који не дјелују у корист српских циљева, Срби који не доприносе цјелини српских интереса“.¹⁸ Оваква тврдња, осим што је погрешна и непримјерена у смислу да управо овакве оптужбе подстичу дезинтеграционе процесе међу Србима у БиХ, противрјечна је и дејтонским принципима Устава БиХ који политичке представнике српског народа упућују и обавезују на сарадњу са друга два конститутивна народа, али и ентитетским и заједничким институцијама путем којих се чувају и афирмишу интереси Срба у БиХ. Важно је да политика буде промишљена и усклађена, а не да води у самоизолацију и одустајање од стратешких мјеста за борбу у име националних интереса. Проблем настаје када се унутарсрпски расколи подстичу личним и партијским амбицијама да се дефинисање јавног и националног интереса банализује и злоупотребљава у међусобним обрачунима. Политичка елита мора, дакле, да обликује заједничко стајали-

18 З. Аврамовић, *Родолубци и родомрсци— савремени српски патриотизам и национално дезинтегративна мисао и пракса*, стр. 56.

ште које обезбјеђује најбољу могућу заштиту националних интереса, али и омогућава узајамност и подстиче сарадњу са другим народима и њиховим политичким органима која доноси обострану корист.

4. *Снови остварени, обавезе овјековјечене*

Највећи идеал српског народа у БиХнакон распада југословенске државе отјелотворен је у стварању Републике Српске¹⁹. Иако је од почетка свог постојања Република Српска била мета војничког, дипломатског, медијског, економског и културног оспоравања, њеним егзистирањем остварују се два вишевијековна идеала српског народа западно од Дрине:

- *идеал државности* – иако Република Српска није самостална и независна држава, ни дио вијековима сањаних и проглашаваних уједињених „српских земаља“, она остварује висок степен аутономије, има бројне елементе државности и капацитет да и даље гради и јача своје институције;

- *идеал слободе* – иако још постоје снажне унитаристичке претензије од стране првенствено бошњачке политике, у децентрализованој државној заједници српски народ више није потчињен Сарајеву, као конститутиван и равноправан народ своје интересе може да чува и остварује и посредством заједничких органа; посљедњих година јењава протекторатско дјеловање Канцеларије високог представника међународне заједнице за БиХ, а улога Европске уније, званичника из Вашингтона, Њујорка и Брисела колико год била облик спутавања слободарске идеје, подједнако је и резултат властитог политичког избора и опредјељења да Република Српска и БиХ саучествују у европским интеграционим процесима.

Међутим, да би опстала као ентитет који је створен уз огромне жртве и чврсту одлучност, неопходно је да Република Српска континуирано и развојно бива штићена и

19 Република Српска проглашена је 9. јануара 1992. године, а као ентитет у БиХ међународно призната Дејтонским мировним споразумом 21. новембра 1995., који је званично потписан 14. децембра исте године у Паризу.

афирмисана политиком која се темељи и руководи националном самосвјешћу, политичком компетенцијом, одговорношћу вођа и елита. Истовремено, она би требало да буде надахнута идеалима бољег живота њених грађана, социјалне правде, демократског развоја, заштите и промоције људских права, учвршћивања повјерења у институције, политичком и вјерском толеранцијом, уређивањем области образовања, здравства, борбом против криминала и корупције.²⁰

Да би се не само политички утврдила, већ и реализовала као истинско историјско постигнуће српског опредељења ка државотворности, слободољубљу и саборности, што је компатибилно и националним и демократским вриједностима, Републици Српској потребни су јасни идеали грађанског друштва према којима ће се оријентисати политичке елите, градити културна политика, који ће мобилисати креативне потенцијале јавности и на којима ће се васпитавати будући нараштаји. Због тога актуелна генерација политичке и интелектуалне елите мора властитим примјером да покаже ка остваривању којих циљева стријеми? Само општи културни идеали могу дати вриједност неком народу, као што је сматрао Слободан Јовановић. У супротном, политичко подземље помрачиће све народне идеје, без којих српски национални идентитет, па тако ни Република Српска, не могу опстати. Блискост Бања Луке и Београда не смије да долази у питање, али ни да прелази ону границу политичке међузависности у којој би међународна заједница притисцима на вођство Србије евентуално могла Републику Српску да претвори у залог за неку будућу политичку трговину, као што ни бањалучка власт не смије да се испријечи пред новим политичким курсом Србије. На крају, у међусобном сагледавању и разумијевању, нека се право родољубље и национална одговорност не доказују ријечима, флоскулама, тапшањем по рамену и распаљивањем страсти, али ни међусобним игнорисањем грешака и толерисањем заблуда.

20 Ђорђе Вуковић „Прелазак у трећу етапу политичког утемељења РС и самоидентификације српског народа у БиХ“, *Република Србија и Република Српска – стари и нови политички изазови*, Институт за међународну политику и привреду у Београду, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, Представништво Републике Српске у Србији, Београд, 2014, стр. 87-96.

Литература

- Аврамовић, Зоран: *Родољупци и родомрци – савремени српски патриотизам и национално дезинтегративна мисао и пракса*, Службени гласник, Београд, 2013.
- Васић, Драгиша: *Карактер и менталитет једног покољења*, Просвета, Београд, 1990.
- Вуковић, Ђорђе: *Контекст политичке културе*, Факултет политичких наука, Бања Лука, 2014.
- Вуковић, Слободан: *Етика западних медија–антисрпска пропаганда деведесетих година XX века*, Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад, 2009.
- Екмечић, Милорад: „Историјске и стратешке основе Републике Српске“, *Анализе*, Нова српска политичка мисао, Београд, година III, бр. 5-6/2005.
- Јовановић, Бојан: *Пркос и инат*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2008.
- Ломпар, Мило: *Дух самопорицања–у сенци туђинске политике*, Orpheus, Нови Сад, 2012.
- Матић, Милан: *О српском политичком обрасцу*, III Службени гласник СРЈ, Институт за политичке науке, Београд, 2000.
- Новаковић, Стојан: *Балканска питања*, Изабрана дела, књига III, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000.
- Суботић, Момчило: „Геополитичка актуелност Цвијићевог списка *Анексија Босне и Херцеговине и српски проблем*“, *Зборник радова о Јовану Цвијићу*, НИЦ „Војска“, Београд, 2005.
- Тадић, Љубомир: *Парергон*, Филип Вишњић, Београд, 2002.
- Цвијић, Јован: *Говори и чланци*, одабрана дела 3 (I), САНУ, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2000.
- Ђоровић, Владимир: *Босна и Херцеговина*, Глас српски, Бања Лука, Арс Либри, Београд, 1999.
- Ђосић, Добрица: *Босански рат*, Београд, Службени гласник, 2012.

Djordje Vukovic

HOW THE FUTURE OF SERBIAN DEPENDS ON
“PATRIOTIC SENSES”

Resume

The Republic of Srpska, exposed to incessant pressure from the outside and loaded with a number of weaknesses from the inside, can not yet be declared the sole and final victory of the Serbian people in a series of national defeats during the breakup of Yugoslavia. Although Western powers have been trying to achieve unitary BiH by diplomatic blackmailing Serbia, it is still, as a signatory and guarantor of the Dayton Agreement, holds the key to political existence of the Republic of Serbian, the Agreement on Special Parallel Relations is obliged to care for its economic and cultural vitality, but above all - national survival of this part of the Serbian population depends on everyday and strategic supports to Serbia. Responsibility Belgrade's ethnic kin across the Drina is based primarily on the sensibility of “patriotic senses” (Cvijić) and firmness “of the Serbian point of view” (Crnjanski), but also sufficiently clear belief that any lack of mutual understanding, cooperation, unified action, which can be detrimental to the Republic of Serbian, radically deteriorating state interests of Serbia and calls into question the national future. No matter how weighty a political and social issues on both sides of the Drina River, in spite of national borders, opposing interests Brussels, Berlin or Washington, Serbian policy and intelligence have a national responsibility, but also enough favorable conditions to achieve the task of uniting the Serbian cultural space, raising the national consciousness and affirmation of political freedoms.

Keywords: Serbia, Republic of Srpska, national goals, unity, Serbian viewpoint, cultural tasks, strategically based.

Овај рад је примљен 21. децембра 2015. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 15. јануара 2016. године.